

**eMSP
NBSR**

Emerging Ecosystem-based
Maritime Spatial Planning
Topics in the North and Baltic
Sea Regions

**Co-funded by
the European Union**

LS Monitoring and Evaluation

Ocena procesu partycypacji publicznej
w morskim procesie planistycznym w Polsce
w latach 2016-2021

Gdańsk, listopad 2023

Raport opracowany w ramach projektu eMSP NBSR, przez pracowników Instytutu Morskiego, Uniwersytetu Morskiego w Gdyni: Magdalenę Matczak, Monikę Michałek, Joannę Pardus, Jakuba Turskiego, Joannę Witkowską i Jacka Zauchę we współpracy z przedstawicielami Ministerstwa Infrastruktury: Natalią Zając i Kamilem Rybką, Urzędu Morskiego w Szczecinie: Martą Konik, Urzędu Morskiego w Gdyni: Agnieszką Cwilewicz i Małgorzatą Gwarą.

Spis treści

1. Wstęp.....	3
2. Metodyka.....	5
3. Wyniki	7
3.1. Profil respondentów.....	7
3.2. Ocena przebiegu procesu planistycznego.....	8
3.3. Ocena spotkań konsultacyjnych.....	10
3.4. Ocena ustaleń przyjętego planu/projektu planu	11
3.5. Sugestie dot. przyszłych procesów planistycznych	12
3.6. Wywiady pogłębione.....	16
4. Rekomendacje	19
5. Bibliografia.....	22
Spis rysunków	23
Aneks 1 – Struktura ankiet.....	24
Aneks 2 – wykaz odpowiedzi na pytania otwarte.....	33

1. Wstęp

W ostatnich latach wzrosła liczba opracowań, w których analizie poddano udział społeczeństwa w zarządzaniu obszarami morskimi, przede wszystkim w kontekście planowania przestrzennego, jednak liczba badań w tym zakresie jest nadal mniejsza niż w przypadku analogicznych procesów dotyczących lądu.

Niniejsze badanie zostało przeprowadzone w ramach projektu eMSP (Emerging ecosystem-based Maritime Spatial Planning topics in North and Baltic Sea Regions¹) finansowanego z funduszy UE (Europejski Fundusz Morski i Rybacki 2014-2020) (<https://www.emspproject.eu/>). Stanowi ono część badań dotyczących ewaluacji i monitoringu planów zagospodarowania przestrzennego obszarów morskich w krajach regionów Morza Bałtyckiego i Północnego realizowanych w ramach wskazanego projektu. Bezpośrednią inspirację podjęcia prac nad raportem stanowiło podobne opracowanie sporządzone na zlecenie szwedzkiej administracji morskiej.

Celem badania było zapewnienie materiału porównawczego odnoszącego się do polskiego procesu planistycznego (Polska ma granicę morską ze Szwecją), jak i zdobycie pogłębionej informacji pozwalającej zrealizować zalecenie Dyrektywy UE dot. planowania przestrzennego obszarów morskich odnośnie wymogu sprawdzania co najmniej raz na 10 lat stopnia aktualności obowiązujących planów. Istotnym elementem było poznanie opinii interesariuszy na temat zrealizowanych procesów planistycznych i powiązanych z nimi konsultacji społecznych. Przedmiotem zainteresowania był przede wszystkim proces powstawania Planu zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich w skali 1:200 000 (dalej PZPPOM) prowadzony w latach 2015-2019, zbadana została również aktywność interesariuszy w kolejnych procesach planistycznych dotyczących mniejszych akwenów.

W oparciu o uzyskane wyniki opracowano praktyczne rekomendacje dotyczące zarówno procesu planistycznego, jak i pożądanego w Polsce systemu monitoringu i oceny planów zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich. Zostały one przedstawione w ostatniej części niniejszego raportu.

Generalnie, uzyskane oceny są pozytywne zarówno odnośnie samego planu jak i procesu planistycznego. Pozyskane wyniki odbiegają od wyników badań procesów ewaluacyjnych

¹ <https://www.emspproject.eu/>

prowadzonych przez zespoły naukowe², w których uwzględniono w dużej mierze osoby nie biorące udziału w tych procesach, stąd pewnie bardziej krytyczne ich podejście.

Do badania zaproszono instytucje i osoby fizyczne uczestniczące w procesie planowania przestrzennego polskich obszarów morskich. Odzew był jednak mniejszy od oczekiwanego. Jedną z przyczyn była naturalna mobilność zawodowa pracowników, awanse i zmiana miejsc zatrudnienia. Proces planistyczny skończył się bowiem w 2019 r. Pewna część osób uczestnicząca w procesie nie jest już związana z gospodarką morską. To pokazuje ryzyko utraty pamięci instytucjonalnej. A to z kolei prowadzi do kluczowego wniosku, jaki wynika z badania, że morski proces planistyczny powinien mieć charakter ciągły, tak jak na to wskazuje literatura przedmiotu.

Wyniki badania wskazują także na to, że wielu respondentów nie pamięta już szczegółów procesu planistycznego i stąd mają oni trudności z jego drobiazgową oceną. Zarazem jest za wcześnie na ocenę wyników samego planu, tj. na ile działa on właściwie i spełnia pokładane w nim oczekiwania. To z kolei unaocznia trudności łączenia w jednym badaniu ewaluacyjnym ocen procesu planistycznego i samego planu. Badanie dotyczące oceny planu powinno się powtórzyć za kilka lat i powinno się przeprowadzać je regularnie.

Niniejszy raport jest przeznaczony zarówno dla czytelnika krajowego jak i międzynarodowego. Interesariusze polscy będą mogli dzięki niemu porównać swoje opinie dot. planowania przestrzennego polskich obszarów morskich, a decydenci zmierzyć się z wyzwaniami jego systematycznej ewaluacji. Raport pomoże zniwelować niedogodności związane z przerwaniem procesu planistycznego, gdyż jako obiekt graniczny (boundary object) będzie pozwalał na kontynuację dyskusji na jego temat. Dla czytelnika międzynarodowego raport może natomiast stanowić materiał porównawczy ukazujący postrzeganie przez polskich interesariuszy silnych i słabych stron polskiego procesu planistycznego, tak bogato opisywanego w literaturze przedmiotu.

² Ciołek D, Matczak M, Piwowarczyk J, Rakowski M, Szeffler K, Zaucha J, (2018) The perspective of Polish fishermen on maritime spatial planning. *Ocean & Coastal Management*, 166: 113–12 DOI: 10.1016/j.ocecoaman.2018.07.001

Tafon, R. V., Saunders, F., Zaucha, J., Matczak, M., Stalmokaitė, I., Gilek, M.; Turski, J. (2023). Blue justice through and beyond equity and participation : a critical reading of capability-based recognitional justice in Poland's marine spatial planning. *Journal of Environmental Planning and Management*: 1–23. <https://doi.org/10.1080/09640568.2023.2183823>

Piwowarczyk J., M. Matczak, M. Rakowski, J. Zaucha, (2019) Challenges for integration of the Polish fishing sector into marine spatial planning (MSP): do fishers and planners tell the same story?, *Ocean & Coastal Management*, 181, 104917, <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2019.104917>

2. Metodyka

Narzędziem badawczym była ankieta. Badanie miało charakter głównie ilościowy. Pytania ujęte w kwestionariuszu zostały opracowane w porozumieniu z przedstawicielami administracji morskiej (Ministerstwa Infrastruktury oraz Urzędów Morskich w Szczecinie i Gdyni).

Ankieta zawierała zarówno pytania zamknięte jak i precyzujące pytania otwarte oraz 3 pytania metryczkowe (standardowe). Kwestionariusz został przygotowany w środowisku Microsoft (MS Forms) i znajduje się w załączniku 1.

Udział w badaniu miał charakter dobrowolny. W instrukcji rozpoczynającej ankietę podano ogólny cel badania oraz informację o anonimowości. Wypełnienie ankiety zajmowało około 20 minut.

Badanie zostało przeprowadzone w okresie maj-lipiec 2023 r. Ankiety zostały rozesłane dwutorowo – przez Urząd Morski w Gdyni do organów opiniujących i uzgadniających projekt planu zagospodarowania oraz, przez Instytut Morski UMG, do pozostałych uczestników spotkań konsultacyjnych, reprezentujących różne sektory morskie czy instytucje badawcze.

Informacja o badaniu została ponadto udostępniona w serwisie społecznościowym LinkedIn.

Ankiety wysłano łącznie do 212 adresów poczty elektronicznej (otrzymano informację, że 20 adresów jest już nieaktywnych). Zwrotnie otrzymano 47 odpowiedzi, co stanowiło 22%. Osiem osób wyraziło chęć przystąpienia do pogłębionej rozmowy.

Zebrane dane zostały poddane analizie z wykorzystaniem pakietu programów Microsoft Office 2010.

Wywiady pogłębione

Uzupełnieniem badania ankietowego było badanie z wykorzystaniem techniki wywiadu pogłębionego (IDI). Wywiad pogłębiony, zgodnie z definicją, jest techniką badania jakościowego, polegającą na prowadzeniu indywidualnych rozmów z niewielką liczbą respondentów w celu określenia ich punktu widzenia na temat konkretnej idei, programu lub sytuacji (Konecki 2000).

Etapy pracy w ramach opisywanych wywiadów były następujące (za Miński 2017):

- Dobór uczestników IDI
- Opracowanie scenariusza
- Przeprowadzenie wywiadów

- Transkrypcja wywiadów
- Analiza uzyskanych danych (odczytanie sensu i znaczenia danych oraz ich interpretacja)

Wywiady pogłębione zostały przeprowadzone w lipcu 2023 r. z 7 respondentami (z jedną z chętnych osób nie udało się nawiązać kontaktu). Badani reprezentowali następujące sektory: ochrona środowiska i przyrody, zagospodarowanie przestrzenne, prawo, gospodarka morską, administracja samorządowa.

Wywiady trwały średnio 50 minut i były nagrywane. Prowadzono je według przygotowanego wcześniej przez ekspertów scenariusza. Wywiad miał formę częściowo ustrukturyzowaną – tj. badacz odwoływał się do przygotowanych pytań ale jednocześnie, w sposób elastyczny, pogłębiał wiedzę w toku wywiadu za pomocą pytań formułowanych *ad hoc* (jako formę reakcji na pozyskane informacje).

Przebieg

Po przedstawieniu się, zaprezentowaniu celu badania oraz uzyskaniu zgody na przetwarzanie danych osobowych, badacz zadał pytanie wprowadzające, dotyczące motywacji respondenta.

Następnie pytano o następujące zagadnienia:

- Trudność w odbiorze PZPPOM i ewentualna konieczność zmiany podstawy formalno-prawnej jego opracowania. W jakim kierunku mogłyby iść zmiany w celu ewentualnej poprawy czytelności dokumentów.
- Rewizja planu – które elementy planu mogłyby podlegać rewizji.
- Sposoby wzmocnienia pamięci instytucjonalnej.
- Monitoring planu – zakres i sposoby prowadzenia.

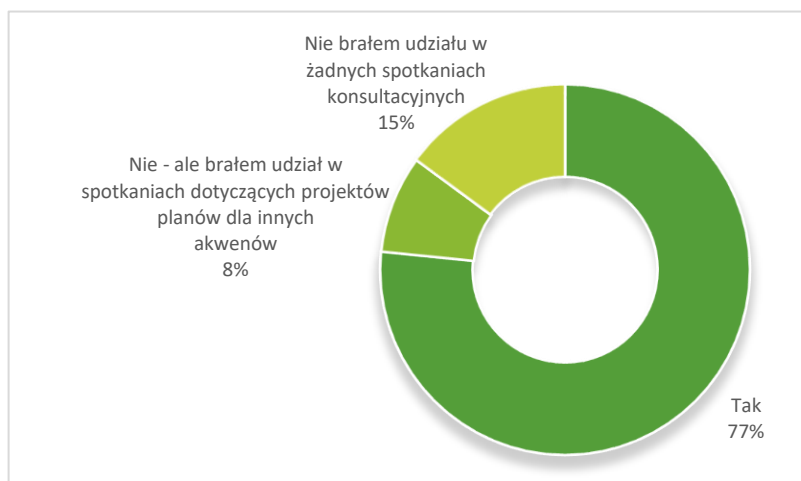
Na końcu rozmowy przewidziano czas na dodatkową wypowiedź i uzupełniające spostrzeżenia związane z tematyką i celem badania.

Ostatnim etapem pracy było opracowanie rekomendacji w oparciu o przeprowadzone analizy. W opracowaniu rekomendacji uwzględniono również doświadczenie autorów raportu, którzy byli wykonawcami projektu PZPPOM 1:200 000 i brali udział w licznych projektach międzynarodowych poświęconych planowaniu przestrzennemu obszarów morskich.

3. Wyniki

3.1. Profil respondentów

Odpowiedzi na ankietę udzielili respondenci, którzy w przeważającej większości (77%) brali udział w spotkaniach konsultacyjnych dotyczących PZPPOM w skali 1:200 000 (Rysunek 1). Około 60% z tych osób wzięło udział również w procesach planistycznych dla innych akwenów, w większości dla morskich wód wewnętrznych części Zatoki Gdańskiej, morskich wód portowych czy dla wód przyległych do brzegu morskiego na odcinku od Władysławowa do Łeby.

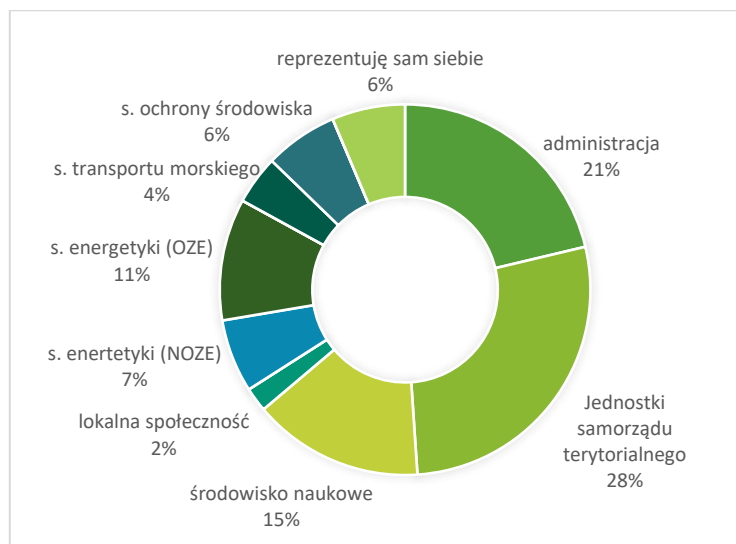

Rysunek 1. Profil respondentów - udział w spotkaniach konsultacyjnych PZPPOM

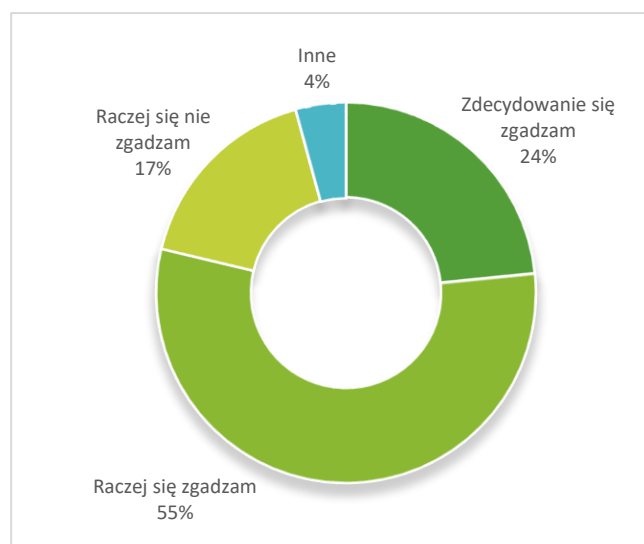
Respondenci zamieszkują przede wszystkim obszary metropolitalne jak Gdańsk-Gdynia-Sopot czy Aglomerację Szczecińską (55% odpowiedzi). 26% zamieszkuje inne nadmorskie miasta, 11 % nadmorskie wsie a 8% pochodzi z obszarów nienadmorskich i poza wspomnianymi obszarami metropolitalnymi.

Z 11 osób, które nie brały udziału w tworzeniu PZPPOM, cztery były zaangażowane w procesy planistyczne na mniejszych akwenach. Mimo, że nie wszyscy respondenci byli zaangażowani w proces planistyczny, niemal wszyscy potwierdzili, iż zapoznali się z ustaleniami przyjętego planu lub projektu planu, zatem byli zdolni ocenić jego zapisy.

Respondenci wypowiadali się w większości jako przedstawiciele konkretnych sektorów czy administracji centralnej/samorządowej. Trzy osoby wypowiedziały się jako osoby prywatne (Rysunek 2).

Rysunek 2. Profil respondentów - reprezentacja

Rysunek 3. Profil respondentów - czy Polska jest krajem otwartym na morze

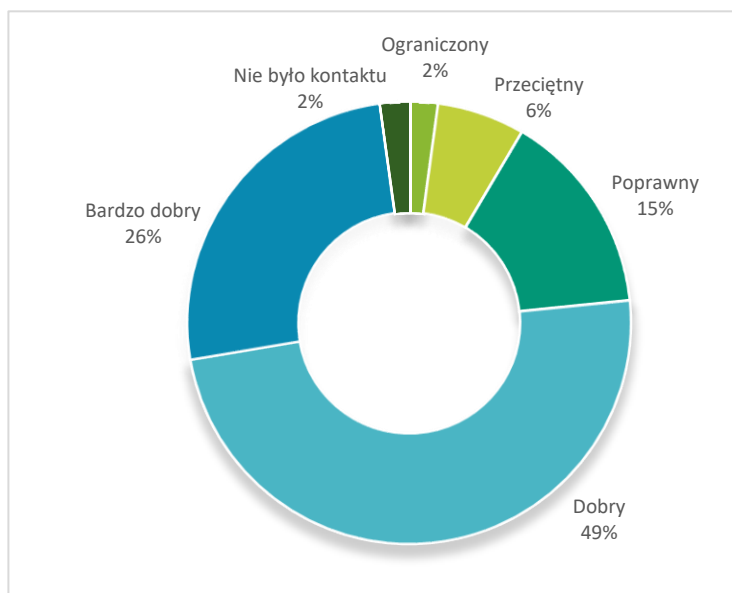
Większość ankietowanych uważa, że Polska jest krajem otwartym na morze (Rysunek 3). Respondenci wskazali ponadto podmioty odpowiedzialne za szerokopojęte gospodarowanie na morzu – Państwo reprezentowane przez jednostki centralne, następnie samorząd terytorialny oraz obywatele. Ankietowani uznali, że przeprowadzony w latach 2016-2019 proces planistyczny pomógł zrozumieć formy i uwarunkowania działalności człowieka na obszarach morskich. Wskazuje to zatem (i potwierdza się również w wypowiedziach otwartych), że proces planistyczny miał znaczenie edukacyjne.

3.2. Ocena przebiegu procesu planistycznego

Odpowiedzi wskazują, że pierwsze procesy planistyczne dotyczące polskich obszarów morskich były przeprowadzone w sposób przejrzysty i otwarty

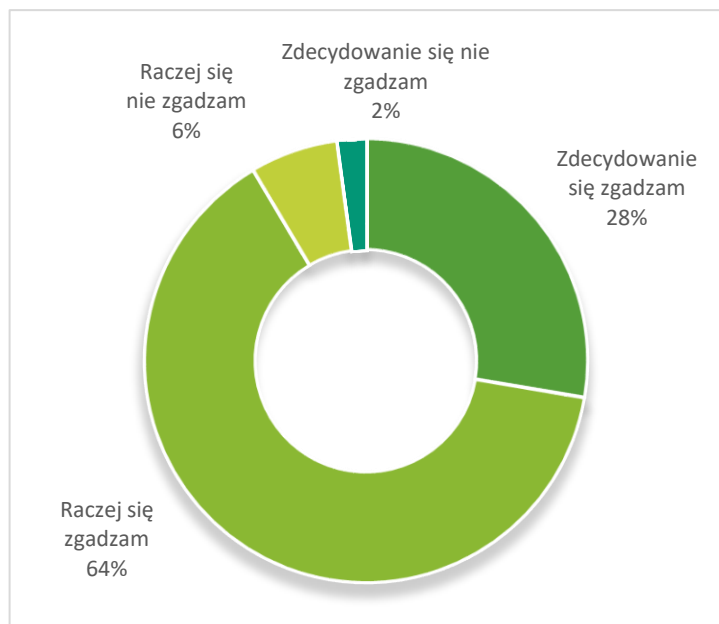
91% respondentów stwierdziło, że było dobrze poinformowanych o terminie spotkań konsultacyjnych, a informacje o projektach planów były łatwo dostępne. 9% ankietowanych była odmiennego zdania.

74% respondentów uznało, że kontakt z administracją morską w trakcie tych procesów był dobry lub bardzo dobry, a 15% uznało kontakt za poprawny (Rysunek 4).

Rysunek 4. Ocena kontaktu z administracją morską

92% respondentów zgadza się ze stwierdzeniem, że proces morskiego planowania przestrzennego był przejrzysty i zrozumiały. 8% jest odmiennego zdania (Rysunek 5).

Rysunek 5. Ocena czy proces morskiego planowania przestrzennego był przejrzysty i zrozumiały

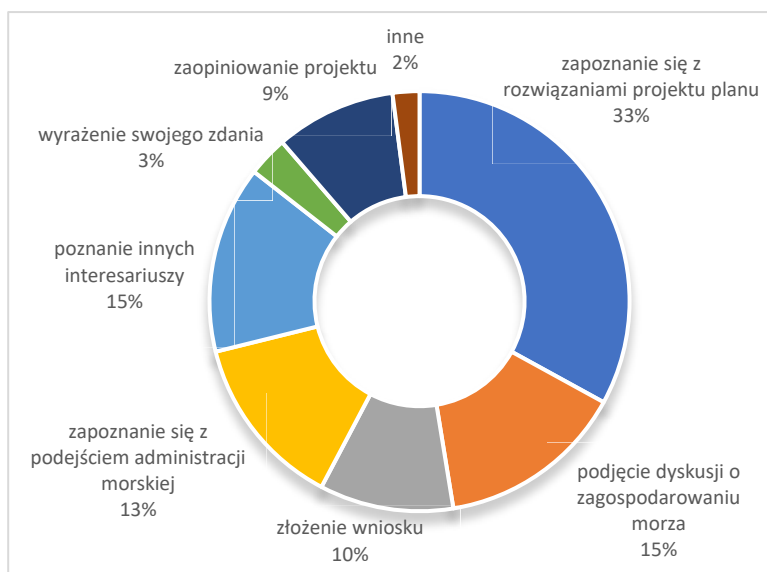
Obrazuje to, że ogólne postrzeganie procesu planistycznego jest pozytywne.

Można też stwierdzić, że wykluczenie nie było zauważalnym problemem, a interesariusze czuli się zaproszeni do uczestniczenia w procesie. Takie doświadczenia powinny być wzięte pod uwagę w kolejnych procesach.

3.3. Ocena spotkań konsultacyjnych

Zdecydowana większość respondentów brała udział w spotkaniach konsultacyjnych PZPPOM. Brali oni udział również w procesach planistycznych dla innych akwenów - w spotkaniach konsultacyjnych w ramach Planu zagospodarowania przestrzennego dla części Zatoki Gdańskiej, kolejno dla morskich wód portowych czy dla wód przyległych do brzegu morskiego na odcinku od Władysławowa do Łeby.

Badani wskazali, że głównym celem uczestnictwa w konsultacjach społecznych było zapoznanie się z rozwiązaniami projektu planu. Inne wskazywane powody to: podjęcie dyskusji o zagospodarowaniu obszarów morskich, poznanie innych interesariuszy uczestniczących w procesie planistycznym czy zapoznanie się z podejściem administracji morskiej (Rysunek 6).

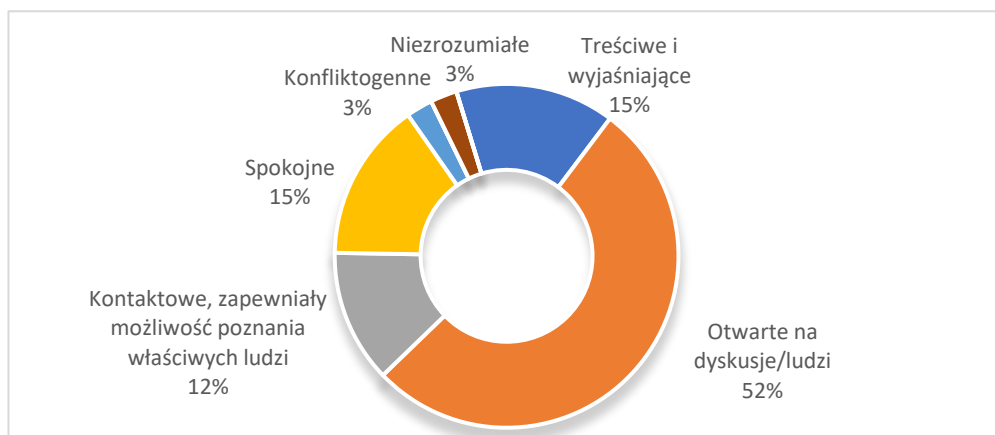

Rysunek 6. Powody uczestnictwa w spotkaniach konsultacyjnych

95% ankietowanych uważa, że spotkania konsultacyjne były prowadzone w sposób umożliwiający swobodną wypowiedź uczestników, każdy głos był słyszalny i każdy głos był rozpatrzony, 5% było odmiennego zdania. 52% osób określiło spotkania jako otwarte na

dyskusje i ludzi, 15% jako treściwe i wyjaśniające, 15% jako spokojne a 12% jako kontaktowe, zapewniające możliwość poznania właściwych ludzi.

Nikt z ankietowanych nie określił spotkań jako niepotrzebne (Rysunek 7).

Rysunek 7 Ocena spotkań konsultacyjnych

Na podstawie powyższych opinii można wysnuć wniosek, że spotkania konsultacyjne są najważniejszą formą komunikacji między decydentami planu a interesariuszami, a obowiązująca formuła spotkań spełnia potrzeby uczestników. Obrazuje to, że ustawowy proces planowania morskiego umożliwił owocny kontakt interesariuszy z decydentami w procesie.

3.4. Ocena ustaleń przyjętego planu/projektu planu

Tylko jeden z respondentów nie zapoznał się z rozstrzygnięciami planu. Jako powód podał utrudniony dostęp do projektu planu.

Na pytanie, czy przepisy, ustalenia oraz zasady planu były zrozumiałe, 37 osób odpowiedziało twierdząco. Wg trzech osób postanowienia planu są niezrozumiałe z uwagi przede wszystkim na: małą klarowność opisu funkcji dopuszczalnych w poszczególnych akwenach; problem ze zrozumieniem powiązania ustaleń ogólnych z ustaleniami szczegółowymi dla poszczególnych akwenów; podzielenie rysunku planu na arkusze oraz fakt obszerności dokumentu.

Cztery osoby uważają, że istnieją sektory, które nie zostały w planie właściwie uwzględnione. Wskazano w tym kontekście aktywne formy turystyki i rekreacji na akwenach morskich wód wewnętrznych, ochronę środowiska oraz energetykę odnawialną.

Na pytanie czy dokonany w przyjętym planie/projekcie planu podział obszarów morskich na akweny odpowiada potrzebom zainteresowanych, 87% respondentów odpowiedziało twierdząco. Sześć osób raczej nie zgadza się z tym stwierdzeniem. Każda z nich wskazała inny powód: zmienność warunków i konieczność monitoringu planu morskiego; ograniczenie obszarów aktywnej turystyki na rzecz form ochrony przyrody; niewystarczające uwzględnienie potrzeb lokalnych społeczności/gmin; zbyt sztywny podział na funkcje dominujące oraz zaniżony potencjał energetyki morskiej w planie.

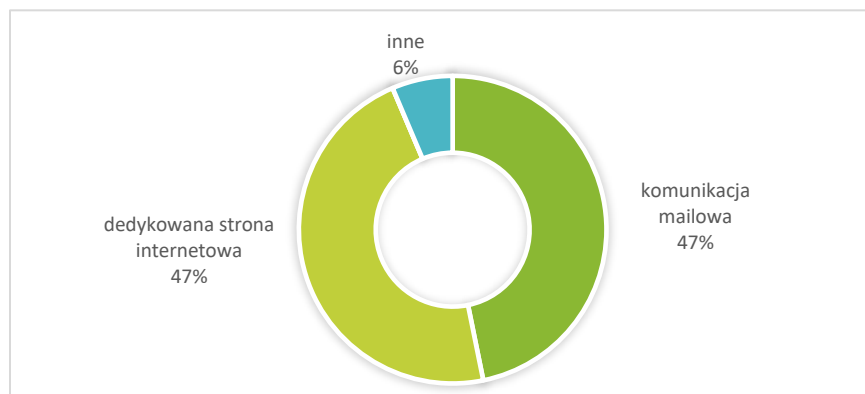
Respondenci odpowiedzieli ponadto dlaczego ich zdaniem podział w planie jest odpowiedni. Wskazano, iż podział uwzględnia złożone uwarunkowania, dobrze definiuje główne funkcje i dobrze wyważa interesy różnych grup oraz ogranicza chaos planistyczny na morzu (porządkuje przestrzeń). Wg ankietowanych podział ten wyraża obecnie najlepszy możliwy kompromis i jest zgodny z prawem morza. Pozostałe odpowiedzi umieszczone są w aneksie do raportu.

Badani są raczej zadowoleni z ustaleń planu/projektu planu wykazując, że podjęte decyzje w procesie planistycznym są wyważone, kompromisowe. Ankietowani nie stwierdzili, że ustalenia dyskryminują czy pomijają potrzeby któregoś z sektorów. Mimo obszerności i złożoności dokumentu, respondenci uznali ustalenia za zrozumiałe. Daje to obraz kompleksowego spojrzenia na gospodarowanie obszarem morskim, bez preferencji w sposobie wykorzystania obszarów.

3.5. Sugestie dot. przyszłych procesów planistycznych

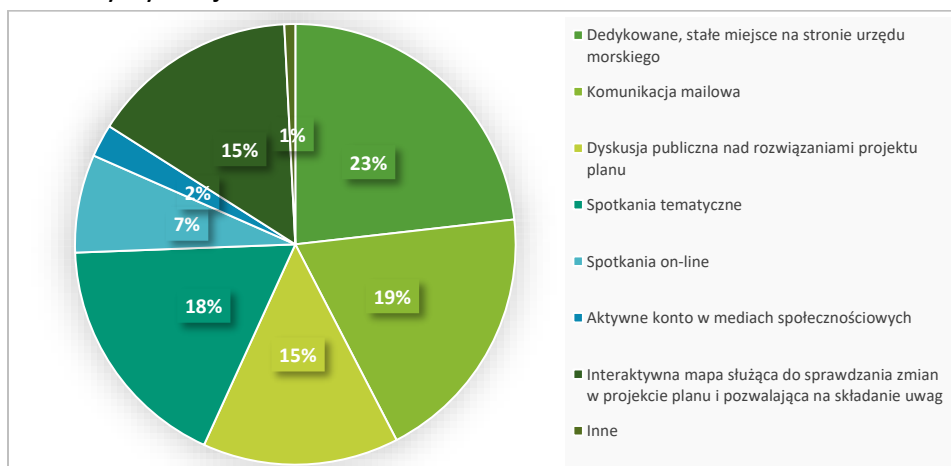
Ostatnia część ankiety dedykowana była przyszłym morskim procesom planistycznym. Oprócz doświadczeń i odczuć, zapytano badanych o własne spostrzeżenia co do tego jak prowadzić kolejne procesy planistyczne.

Ankietowani uważają, że dobrą formą informowania o procesie planistycznym jest zarówno komunikacja mailowa jak i dedykowana strona internetowa. Tradycyjne środki przekazu takie jak ogłoszenia w prasie czy komunikacja telefoniczna zostały wskazane przez pojedyncze osoby, również jako kombinacja środków elektronicznych i tradycyjnych (Rysunek 8). Została również podkreślona konieczność stworzenia – a jeśli już istnieje – to aktualizacji dedykowanej strony.

Rysunek 8. Najlepsza forma informowania o procesie planistycznym wg respondentów

Za najlepszy sposób komunikacji w trakcie procesu planistycznego ankietowani uznali dedykowane miejsce na stronie internetowej prowadzonej przez organ odpowiedzialny za proces planistyczny (29 głosów). W drugiej kolejności (24 głosy) wskazano pocztę elektroniczną. 19 osób opowiedziało się za interaktywną mapą służącą do składania wniosków i uwag. Spotkania tematyczne oraz dyskusja publiczna nad rozwiązaniami projektu planu również zostały wskazane przez znaczną część ankietowanych. Tylko 9 uczestników ankiety odpowiedziało, że spotkania online są najlepszą formą komunikowania się w trakcie procesu planistycznego, a 3 osoby wskazały na aktywne konto w mediach społecznościowych (Rysunek 9). Z udzielonych odpowiedzi wynika, że najlepiej sprawdzają się formy komunikacji niebezpośredniej, które umożliwiają śledzenie procesu planistycznego w odpowiednim dla uczestnika miejscu i czasie, jak również pozwalają na powracanie do konkretnych dokumentów, etapów procesu czy dyskusji.

Rysunek 9. Jaka jest najlepsza forma komunikowania się w trakcie prowadzonego procesu planistycznego?

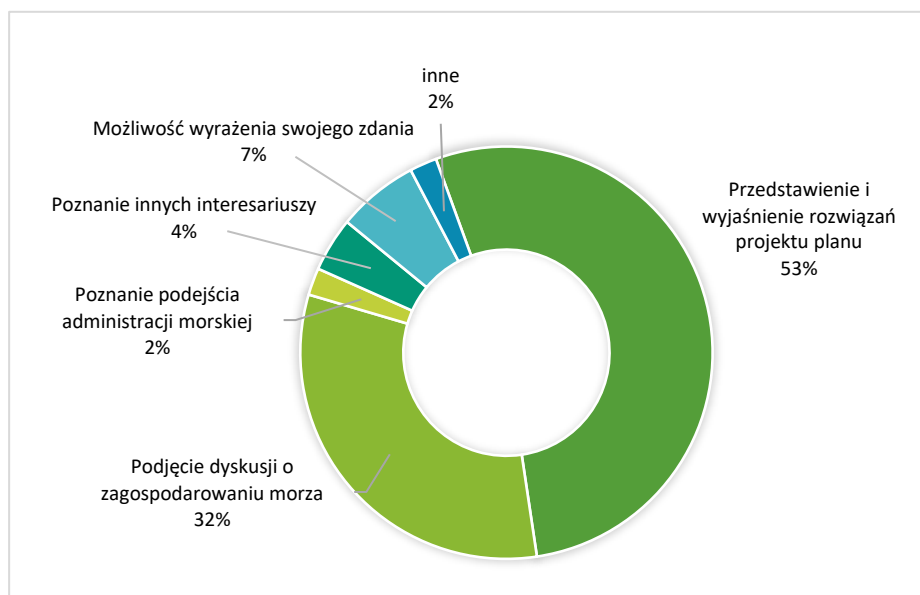
Gdy chodzi o sposób zapoznawania się z zapisami planu, 31 osób preferuje prezentację na spotkaniach konsultacyjnych, zaś 13 ankietowanych woli samodzielną lekturę zapisów.

Za najlepszy sposób składania uwag lub wniosków do planu, aż 85% ankietowanych wskazało drogę elektroniczną. Pojedyncze osoby wybrały pocztę tradycyjną i spotkania konsultacyjne.

Zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi, dyrektor urzędu morskiego jest zobligowany do przeprowadzenia jednej dyskusji publicznej nad przyjętymi w projekcie planie rozwiązaniami planistycznymi. Tylko 5 respondentów wskazało, że jest to wystarczająca liczba spotkań w całym procesie planistycznym. Natomiast 22 osoby wskazały, że takich spotkań powinno być więcej (odpowiednio do zapotrzebowania na dyskusję). 42% ankietowanych wskazało, że liczba spotkań powinna odzwierciedlać etapy procesu planistycznego.

Na pytanie o to na co powinno stawiać się największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych:

- ponad połowa ankietowanych wskazała *przedstawienie i wyjaśnienie rozwiązań planu*. W celu poprawnej interpretacji i wdrażania planu, kluczowym elementem jest zrozumienie uwarunkowań prawnych, założeń i zapisów powstającego dokumentu.
- 32% odpowiadających wskazała, iż spotkania powinny podejmować *dyskusję o zagospodarowaniu morza*. Taka formuła umożliwia zrozumienie uwarunkowań przestrzennych, trendów i priorytetów wykorzystania przestrzeni morskiej, pozwala na strategiczne, wizyjne myślenie o wyzwaniach i znalezienie optymalnych rozwiązań.
- pojedyncze zaś osoby wskazały na *możliwość wyrażenia swojego zdania, poznanie innych interesariuszy, czy poznanie podejścia administracji morskiej* (Rysunek 10.)

Rysunek 10. Co jest sensem spotkań konsultacyjnych?

44% ankietowanych wskazało, iż spotkania konsultacyjne powinny być prowadzone przez niezależnego mediatora. Równocześnie 31% wskazało, że powinien być to przedstawiciel wykonawcy planu, a 19% najchętniej widziałoby w tej roli przedstawiciela administracji morskiej.

W ostatniej części ankiety z możliwości dodania wolnych wniosków i sugestii dot. procesu planistycznego skorzystało 13 osób. Jako istotne elementy wskazane zostały:

- możliwość stworzenia interaktywnej mapy służącej do zapoznania się z zapisami planu i komunikacji z interesariuszami,
- konieczność promocji procesu na szerszą skalę, która zapewni udział wszystkich interesariuszy,
- przedstawianie przez administrację morską w ramach spotkań konsultacyjnych swojej interpretacji zapisów planu i konsekwencji ich obowiązywania przy wydawaniu pozwoleń i zezwoleń – ułatwiłoby to zrozumienie procesu administracyjnego interesariuszom.
- więcej spotkań konsultacyjnych z interesariuszami.

Pojawiły się również głosy wskazujące, iż badanie opinii publicznej zostało przeprowadzone zbyt późno – część zagadnień – szczególnie tych, co do których zalecana byłaby poprawa - została już zapomniana.

3.6. Wywiady pogłębione

Wyniki

Pytanie 1

Niektóre odpowiedzi ankiety wskazują na trudność w odbiorze PZPPOM, która wynika z uwarunkowań formalno-prawnych - rozporządzenia i wskazanego w nim zakresu planu, zawartości kart akwenów, itp. Czy istnieje potrzeba zmiany podstawy formalno-prawnej w tym kontekście? Jak mogłyby wyglądać karty akwenów?

1. Zakres planu jest właściwy, nie ma potrzeby zmiany podstaw prawnych ani zakresu informacji prezentowanych w kartach akwenów.
2. Nieczytelny jest natomiast rysunek planu (podział na arkusze A4). Najbardziej informatywna byłaby forma cyfrowa, interaktywna, pokazująca wszystkie informacje planistyczne jak również uwarunkowania.
3. Plan jest dość szczegółowy, ale dzięki temu ułatwia podejmowanie decyzji urzędnikom.
4. Plan jest trudny w odbiorze, warto przygotować przewodnik dla użytkowników (warstwę informacyjną).

Pytanie 2

W czasach dynamicznych zmian potrzebne jest dalekosiężne myślenie ale i szybkość reagowania na zmiany i podejmowania decyzji. Jeśli zostanie rozpoczęty proces rewizji PZPPOM jakie powinny być główne poruszane kwestie a jakie pominięte? Na czym powinien bazować taki wybór?

1. Rewizja planu powinna być oparta na zaktualizowanej Analizie uwarunkowań, w tym powinna obejmować nowe uwarunkowania przyrodnicze np. ustanawianie planów ochrony cennych obszarów.
2. Rewizja planu powinna opierać się ponadto na wynikach monitoringu i analizie trendów rozwojowych, a także na zaktualizowanej wizji polityki morskiej.
3. Należałoby zrezygnować z szerokiego uzgadniania planu, ale w przypadku zmian w dokumencie powinna zostać opracowana prognoza ooś.
4. Wskazanie na potrzebę wydzielenia (np. w ramach Urzędu Morskiego) specjalnej komórki (*think tank*), która zbierałaby informacje dot. zamierzeń inwestorów, administracji, obronności narodowej i innych użytkowników przestrzeni morskiej a także

gromadziłaby dane dot. pozostałych uwarunkowań od których zależna byłaby decyzja co do konieczności zmian poszczególnych zapisów czy wydzieleni.

5. Warto wypracować mechanizm zmian planu w skali mikro- a nie makro-przestrzennej, co 5 a nie co 10 lat.

Pytanie 3

Ocena procesu i udziału społeczeństwa jest testowana jako jeden z elementów ewaluacji planowania przestrzennego obszarów morskich. Zauważyliśmy jednak, iż pamięć instytucjonalna bardzo szybko zanika/słabnie w Polsce, m.in. w wyniku rotacji/zmian miejsc pracy, itp. W którym momencie przeprowadzać takie badanie ewaluacyjne? W jaki sposób można by wzmocnić tę „pamięć”?

1. W ramach pracy utworzonej np. w Urzędzie Morskim komórki planistycznej (patrz pytanie 2), warto byłoby zbudować bazę danych, w której należałoby zbierać nie tylko twarde dane planistyczne ale też opinie, przemyślenia związane z funkcjonowaniem planu (co się sprawdza, co działa, co nie działa?).
2. Istotne w omawianym kontekście są działania o charakterze miękkim – edukacja, dialog, cykliczne spotkania uczestników procesu planistycznego (np. 1 raz na rok), warsztaty, szkolenia (w tym szkolenia planistyczne dla gmin), publikacje i informatory.
3. Działania w administracji powinny obejmować wypracowanie ustawowego obowiązku kontynuowania zbierania danych, gromadzenia wiedzy planistycznej dot. obszarów morskich i nadmorskich.
4. Ocena planu powinna być procesem ciągłym.

Pytanie 4

Czy mają Państwo może pomysły jak monitorować czy plan przynosi pożądane efekty? Jak zbadać czy proces konsultacyjny był prawidłowo przeprowadzony?

1. Monitoring powinien polegać na ciągłym zbieraniu wniosków oraz analizie procedowanych spraw dot. zagospodarowania i użytkowania przestrzeni morskiej (patrz też odpowiedzi na pytanie 2 i 3).
2. Konieczne jest stworzenie środowiska planistycznego zbierającego dane, które jest koordynowane (pytanie 2).

3. Należy doskonalić i rozbudowywać monitoring środowiskowy na morzu, który powinien być ważnym elementem monitoringu planu w kontekście jego oddziaływania na środowisko i przyrodę.
4. *Quasi* monitoring mógłby być ponadto oparty na mapie interaktywnej, na której użytkownicy przestrzeni i odbiorcy planu mogliby wskazywać bieżące problemy związane z funkcjonowaniem planu, sprawy do rozwiązania.

Pytanie 5

Czy jest kwestia którą chcieliby jeszcze Państwo poruszyć? Czy mają Państwa dodatkowe spostrzeżenia?

1. Plany przestrzenne powinny ułatwiać procedurę inwestycyjną. Inwestor, dzięki PPZPOM ma wgląd co do preferencji poszczególnych akwenów w zakresie różnych inwestycji i przedsięwzięć.
2. Sugestia wyłączenia portów morskich z procesu planowania, ponieważ jest to przestrzeń dynamiczna w której zachodzi wiele zmian. Plany morskie mogą utrudniać podejmowanie decyzji i działań na tych obszarach. Ponadto porty są obszarami o znaczeniu strategicznym i powinny podlegać ochronie tak jak tereny wojskowe.
3. Plan musi być „żywy”, dostępny, oceniany i rewidowany niezależnie od wymogów formalnych, w oparciu o bieżące konsultowanie.
4. Istotną kwestią byłoby szerokie udostępnienie analizy uwarunkowań, która stanowi ogromny zasób wiedzy.
5. Udział w procesie był szeroki i obejmował wszystkich interesariuszy ale zwrócono uwagę na występujące trudności w osobistym udziale w spotkaniach (np. ze względu na odległość). Zaproponowano wykorzystanie w przyszłości formuły spotkań hybrydowych.
6. Dobrym pomysłem są spotkania branżowe, w mniejszych gremiach, choć przygotowanie ostatecznej wersji planu powinno mieć charakter interdyscyplinarny i inkluzywny.

4. Rekomendacje

Poniższe rekomendacje zostały sformułowane w oparciu o przedstawione powyżej wyniki ankiety, wywiady pogłębione oraz doświadczenie planistów - autorów PZPPOM oraz autorów Prognozy OOS do planu. Stanowią one wybiórcze i autorskie podsumowanie, które nie pomniejsza ważności pozostałych odpowiedzi wskazanych w rozdziale Wyniki.

Rekomendacje do przyszłego procesu planistycznego i kształtu planu (dla administracji morskiej):

- Specjalistyczna strona internetowa, dedykowana morskiemu procesowi planistycznemu (np. portal SIPAM albo strona internetowa Urzędów Morskich w Szczecinie/Gdyni) powinna być aktywna na każdym etapie procesu planistycznego (również wdrażania i monitoringu). Powinna zawierać zakładki z harmonogramem prac planistycznych, interaktywnym portalem mapowym umożliwiającym zgłaszanie uwag i opinii oraz zapoznanie się z uwarunkowaniami planu. Na stronie powinien się też znaleźć moduł konsultacji społecznych z możliwością zapisania się na spotkania czy na listę zainteresowanych tematyką. Na stronie należy udostępniać bieżące dokumenty planistyczne oraz wskazać osoby do kontaktu.
- Należy z wyprzedzeniem informować o procesie planistycznym za pośrednictwem ogólnodostępnych lokalnych portali informacyjnych oraz prasy regionalnej, które będą odsyłały do oficjalnej strony dedykowanej procesowi planistycznemu. Informacje te powinny być także zamieszczone na stronach internetowych odpowiednich urzędów gmin. Rekomenduje się również wykorzystanie mediów społecznych jak LinkedIn.
- Należy na bieżąco dbać o aktualność bazy danych interesariuszy, utrzymywanej wraz z odpowiednimi zgodami RODO umożliwiającymi wykorzystanie kontaktów również w procesach ocenowych.
- Należy utrzymać formułę inkluzywności i uczestnictwa społecznego w przyszłych procesach planistycznych, z wykorzystaniem nowoczesnych form komunikacji (formuła hybrydowa spotkań, dedykowana strona internetowa, mapy interaktywne itp.).
- Należy utrzymać regułę większej liczby spotkań konsultacyjnych (nie tylko jedno wynikające z ustawy), najlepiej na każdym etapie procesu oraz doraźnie, w miarę zapotrzebowania. Jeśli nie będzie to możliwe (np. z powodu skrócenia poszczególnych

etapów procesu) należy rozwinąć inne formy komunikacji np. umożliwić zapoznanie się z uwarunkowaniami poprzez dedykowaną stronę internetową.

- Należy umożliwić (prawnie i technicznie) składanie wniosków do planu również przez interaktywny portal mapowy.
- Należy zapewnić lepszą przejrzystość rysunku planu poprzez pozostawienie go w formie jednej mapy wielkoformatowej lub/i w formie obowiązującej mapy cyfrowej.
- Należy rozważyć uproszenie kart akwenów, poprzez modyfikację/połączenie/uelastycznienie punktów 7 (zakazy i ograniczenia) i 9 (warunki użytkowania).
- Należy opracować poradnik „Jak czytać plan?”, ewentualnie umożliwić (prawnie) modyfikację części dokumentu „Uzasadnienia szczegółowych ustaleń planu” tak aby zawierał elementy takiego poradnika.
- Należy w trybie ciągłym co 2-3 lata dokonywać aktualizacji Studium uwarunkowań zagospodarowania przestrzennego.

Rekomendacje do monitoringu (dla administracji morskiej, dla naukowców, dla sektorów):

- Monitoring PZPPOM powinien polegać na obserwacji w trybie ciągłym i analizie zmian zachodzących w dokumentach strategicznych, w zagospodarowaniu przestrzeni morskiej w oparciu o rejestr procedowanych spraw dot. zagospodarowania przestrzeni morskiej z uwzględnieniem oceny wpływu podejmowanych decyzji planistycznych na środowisko.
- Monitoring powinien opierać się na zestawie uzgodnionych wskaźników kontekstowych i zmian zagospodarowania przestrzennego (patrz prace grupy roboczej Monitoring & Evaluation projektu eMSP M&E).
- Monitoring powinien uwzględniać współpracę z sektorami w formie warsztatów/konferencji poświęconych zmianom i trendom w wykorzystaniu przestrzeni morskiej (patrz rekomendacje projektu PanBalticScope³). Rekomenduje się

³ Fundamenty polskiego systemu monitorowania mogą stanowić następujące elementy:

- Cykliczne (półroczne?) spotkania z ogółem społeczeństwa na temat wyników i wykonania planu, organizowane w taki sam sposób, jak spotkania konsultacyjne podczas przygotowywania planu (organizowane przez administrację morską);
- Dyskusje międzyrządowego komitetu gromadzącego ministerstwa odpowiedzialne za przestrzeń morską organizowane doraźnie (w zależności od potrzeb), ale co najmniej raz na trzy lata (organizowane przez właściwe ministerstwo);
- Konferencje naukowe na temat MSP w oparciu o granty naukowe prezentujące wyniki badań nad MSP w Polsce organizowane regularnie we współpracy z Administracją Morską (organizowane przez wiodące ośrodki naukowe lub w ramach krajowych forów morskich).

wykorzystanie istniejących sieci współpracy jak np. Porozumienie sektorowe na rzecz rozwoju morskiej energetyki wiatrowej w Polsce.

- Powinien powstać interaktywny portal mapowy (jak opisano wyżej w rekomendacjach do przyszłego procesu) pozwalający na pozostawianie opinii, wniosków, w formule „participatory GIS” (przykładowe narzędzie <https://www.seasketch.org>).
- Należy wprowadzić wymóg udostępniania w domenie publicznej informacji zbieranych przez inwestorów w obszarach morskich w ramach obowiązujących ich wymogów monitoringowych (vide Belgia <https://odnature.naturalsciences.be/mumm/en/windfarms/#monitoring>).

Rekomendacje do mechanizmów współpracy (dla administracji morskiej):

- Należy utworzyć Grupę Roboczą, obejmującą przedstawicieli Urzędów Morskich, przedstawicieli Ministerstwa odpowiedzialnego za gospodarkę morską i autorów planów zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich. Zadania tej Grupy koncentrowałyby się na:
 - o kształtowaniu i nadzorowaniu kolejnych etapów procesu planistycznego,
 - o zarządzaniu bazą danych zarówno planistycznych jak i bazą interesariuszy,
 - o koordynowaniu dialogu międzysektorowego w celu zapewnienia przepływu informacji o zmianach w strategiach i politykach,
 - o wypracowaniu wizji rozwoju przestrzennego obszarów morskich,
 - o utrzymaniu aktualności Polityki Morskiej RP w odniesieniu do gospodarowania przestrzenią morską.

5. Bibliografia

Ciołek D., Matczak M., Piwowarczyk J., Rakowski M., Szeffler K., Zaucha J., (2018) The perspective of Polish fishermen on maritime spatial planning. *Ocean & Coastal Management*, 166: 113–12 DOI: 10.1016/j.ocecoaman.2018.07.001

Konecki K. (2000). *Studia z metodologii badań jakościowych. Teoria ugruntowana*. Warszawa: PWN.

Matczak M., Przedrzymirska J., Zaucha J., Schultz-Zehden A. (2014). Handbook on multi-level consultations in MSP. PartSeaPate. Dostęp na: http://www.partiseapate.eu/wp-content/uploads/2014/09/PartiSEApate_handbook-on-multilevel-consultations-in-MSP.pdf (dostęp 13.10 2023).

Matczak M., Zaucha J. (2015). Planowanie morskie w Polsce. Zaawansowanie i kontekst międzynarodowy. *Folia Pomeranae Universitatis Technologiae Stetinensis Oeconomica*, 317(78)1: 59–72.

Matczak M., Zaucha J., Szeffler K. (2016). Dynamika zmian luk informacyjnych w planowaniu przestrzennym obszarów morskich w Polsce w latach 2008–2015. *Barometr Regionalny*, 14(2): 63–71.

Miński R. (2017). Wywiad pogłębiony jako technika badawcza. Możliwości wykorzystania IDI w badaniach ewaluacyjnych. „*Przegląd Socjologii Jakościowej*”, 13, (3):. 30–51 [dostęp 31 sierpnia 2013]. Dostępny w Internecie: <www.przegladsocjologiijakosciowej.org>

Piwowarczyk J., Matczak M., Rakowski M., Zaucha J., (2019) Challenges for integration of the Polish fishing sector into marine spatial planning (MSP): do fishers and planners tell the same story?, *Ocean & Coastal Management*, 181,104917, <https://doi.org/10.1016/j.ocecoaman.2019.104917>

Tafon R. V., Saunders F., Zaucha J., Matczak M., Stalmokaitė I., Gilek M.; Turski J. (2023). Blue justice through and beyond equity and participation : a critical reading of capability-based recognitional justice in Poland’s marine spatial planning. *Journal of Environmental Planning and Management*: 1–23. <https://doi.org/10.1080/09640568.2023.2183823>

Turski J., Matczak M., Szałucka I., Witkowska J. (2018) Maritime Spatial Planning (MSP) as an integrative factor in POLAND, *Bulletin of the Maritime Institute in Gdańsk* 33(1): 83-93

Zaucha J. (2012). Offshore spatial information – maritime spatial planning in Poland. *Regional Studies*, 46(4): 459–473.

Zaucha, J. (2018) Methodology of Maritime Spatial Planning in Poland. *Journal of Environmental Protection and Ecology* 19(2): 713–720

Zaucha, J. (2018) *Gospodarowanie przestrzeni morską*. Warszawa: Sedno.

Zaucha J., Gee K. (2019) *Maritime Spatial Planning – Past, present, future*, Cham: Palgrave Macmillan

Spis rysunków

Rysunek 1. Profil respondentów - udział w spotkaniach konsultacyjnych PZPPOM	7
Rysunek 2. Profil respondentów - reprezentacja	8
Rysunek 3. Profil respondentów - czy Polska jest krajem otwartym na morze.....	8
Rysunek 4. Ocena kontaktu z administracją morską	9
Rysunek 5. Ocena czy proces morskiego planowania przestrzennego był przejrzysty i zrozumiały	9
Rysunek 6. Powody uczestnictwa w spotkaniach konsultacyjnych	10
Rysunek 7 Ocena spotkań konsultacyjnych	11
<i>Rysunek 8. Wskazana najlepsza forma informowania o procesie planistycznym</i>	<i>13</i>
<i>Rysunek 9. Jaka jest najlepsza forma komunikowania się w trakcie prowadzonego procesu planistycznego?.....</i>	<i>13</i>
<i>Rysunek 10. Co jest sensem spotkań konsultacyjnych?</i>	<i>14</i>

Aneks 1 – Struktura ankiet

* Wymagane

Ocena partycypacji społecznej w morskim procesie planistycznym

Badanie ankietowe dotyczy oceny partycypacji społecznej w procesie planowania przestrzennego obszarów morskich.

W 2021 r. Rada Ministrów przyjęła pierwszy plan dla polskich obszarów morskich – Plan zagospodarowania przestrzennego morskich wód wewnętrznych, morza terytorialnego i wyłącznej strefy ekonomicznej w skali 1:200 000. W latach 2016-2019 przeprowadzono przewidziane prawem konsultacje publiczne, których istotnym elementem było pozyskanie od zainteresowanych stron wniosków i opinii do przedmiotowego planu zagospodarowania. W kolejnych latach (2019-2022) trwały prace nad planami szczegółowymi dla akwenów portowych, Zatoki Gdańskiej, Zalewu Wiślanego czy Zalewu Kamieńskiego.

Chcielibyśmy poznać Państwa opinię w celu poprawy efektywności przyszłych procesów planistycznych.

Badanie przeprowadzane jest w ramach projektu eMSP NBSR www.emspproject.eu przez administrację morską oraz Instytut Morski Uniwersytetu Morskiego w Gdyni. Wywiad powinien zająć maksymalnie 15 minut.

Pytania dotyczące przestrzeni morskiej

Planowanie przestrzenne obszarów morskich jest stosunkowo młodym procesem. Oprócz wdrożenia celów polityki morskiej i ustanawiania zasad wykorzystania przestrzeni morskiej, proces ten ma również na celu podniesienie świadomości społeczeństwa i wpłynięcie na lepszą percepcję zagadnień związanych z gospodarowaniem przestrzeni morskiej.

1. Czy zgadzają się Państwo ze stwierdzeniem, że Polska to kraj otwarty na morze?*

- ☐ Zdecydowanie się zgadzam
- ☐ Raczej się zgadzam
- ☐ Raczej się nie zgadzam
- ☐ Zdecydowanie się nie zgadzam
- ☐ Inne

2. Kto powinien najbardziej dbać o „polskie morze”?*

Wybierz co najwyżej 3 opcje.

- ☐ Państwo / władza centralna (Parlament, Rada Ministrów, poszczególni
- ☐ ministrowie i podlegli im pracownicy, NIK etc.)
- ☐ Samorząd terytorialny (gminy, miasta, regiony)
- ☐ Organizacje pozarządowe
- ☐ Biznes / ludzie interesu
- ☐ Społeczności / obywatele
- ☐ Inne

3. Morski proces planistyczny pomógł mi zrozumieć co dzieje się na „polskim morzu”.

*

- ☐ Zdecydowanie się zgadzam
- ☐ Raczej się zgadzam
- ☐ Raczej się nie zgadzam
- ☐ Zdecydowanie się nie zgadzam

Pytania dotyczące przebiegu procesu planistycznego

Proces planistyczny prowadzony jest przez dyrektorów urzędów morskich. Szczegółowe informacje dotyczące tych procesów znajdują się:

- na stronie Urzędu Morskiego w Gdyni: https://www.umgdy.gov.pl/plany_morskie

- na stronie Urzędu Morskiego w Szczecinie: <https://www.ums.gov.pl/plany-morskie>

4. Informacje o morskim procesie planistycznym były łatwo dostępne i byłem/am właściwie poinformowany o terminie konsultacji publicznych. *

- ☐ Zdecydowanie się zgadzam
- ☐ Raczej się zgadzam
- ☐ Raczej się nie zgadzam
- ☐ Zdecydowanie się nie zgadzam

5. Kontakt z administracją morską i projektantem planu w trakcie procesu był: *

- ☐ Bardzo ograniczony
- ☐ Ograniczony
- ☐ Przeciętny
- ☐ Poprawny
- ☐ Dobry
- ☐ Bardzo dobry
- ☐ Nie było kontaktu
- ☐ Inne

6. Etapy procesu morskiego planowania przestrzennego były przejrzyste i można było zrozumieć czego dotyczy dany etap procesu *

- ☐ Zdecydowanie się zgadzam
- ☐ Raczej się zgadzam
- ☐ Raczej się nie zgadzam
- ☐ Zdecydowanie się nie zgadzam

Pytania dotyczące spotkań konsultacyjnych

Zgodnie z polskim prawem, dyrektor urzędu morskiego organizuje dyskusję publiczną nad przyjętymi w planie rozwiązaniami w momencie wyłożenia projektu planu. W ramach opracowywania projektu Planu zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich w skali 1:200 000 odbyły się aż 4 spotkania konsultacyjne służące przedstawieniu kolejnych etapów pracy i dyskusji z interesariuszami:

1. spotkanie – Gdańsk, 8.03.2017, gdzie przedstawiono uwarunkowania i założenia do projektu PZPPOM;

2. spotkanie – Słupsk, 4.11.2017, gdzie przedstawiono wersję v.0 PZPPOM;

3. spotkanie – Szczecin, 4.07.2018, dyskusja publiczna nad rozstrzygnięciami wersji v.1. PZPPOM;

4. spotkanie – Warszawa, 6.06.2019, gdzie przedstawiono wersję v.3. PZPPOM.

Zorganizowano również 8 dodatkowych spotkań tematycznych. Spotkania te były otwartymi wydarzeniami, na które zapraszano wszystkich przedstawicieli branż czy organizacji związanych z wykorzystaniem zasobów polskiego morza. Kolejne procesy planistyczne dla akwenów portów, zalewów czy Zatoki Gdańskiej obejmowały mniejszą liczbę spotkań konsultacyjnych.

7. Brałem udział w spotkaniach konsultacyjnych dotyczących projektu Planu zagospodarowania przestrzennego polskich obszarów morskich w skali 1:200 000*

- ☐ Tak
- ☐ Nie - ale brałem udział w spotkaniach dotyczących projektów planów dla innych akwenów
- ☐ Nie brałem udziału w żadnych spotkaniach konsultacyjnych

8. Dodatkowo brałem/łam udział w spotkaniach konsultacyjnych w ramach projektu *

- ☐ Planu Zagospodarowania Przestrzennego Morskich Wód Wewnętrznych Części Zatoki Gdańskiej
- ☐ Planu Zagospodarowania Przestrzennego Morskich Wód Wewnętrznych Zalewu Wiślanego
- ☐ Planu Zagospodarowania Przestrzennego Morskich Wód Wewnętrznych dla Zalewu Szczecińskiego i Kamieńskiego
- ☐ Planu Zagospodarowania Przestrzennego morskich wód portowych
- ☐ Planu zagospodarowania przestrzennego dla wód przyległych do brzegu morskiego na odcinku od Władysławowa do Łeby
- ☐ nie brałem udziału w innych spotkaniach

9. Brałem/łam udział w spotkaniach konsultacyjnych w ramach projektu *

- ☐ Planu Zagospodarowania Przestrzennego Morskich Wód Wewnętrznych Części Zatoki Gdańskiej
- ☐ Planu Zagospodarowania Przestrzennego Morskich Wód Wewnętrznych Zalewu Wiślanego
- ☐ Planu Zagospodarowania Przestrzennego Morskich Wód Wewnętrznych dla Zalewu Szczecińskiego i Kamieńskiego
- ☐ Planu Zagospodarowania Przestrzennego morskich wód portowych
- ☐ Planu zagospodarowania przestrzennego dla wód przyległych do brzegu morskiego na odcinku od Władysławowa do Łeby

10. Uczestniczyłem/łam w spotkaniach konsultacyjnych (wymienione wyżej) w celu: *

Wybierz co najwyżej 3 opcje.

- ☐ zapoznania się z rozwiązaniami projektu planu
- ☐ podjęcia dyskusji o zagospodarowaniu morza
- ☐ złożenia wniosku
- ☐ zapoznania się z podejściem administracji morskiej
- ☐ poznania innych interesariuszy
- ☐ wyrażenia swoje zdania
- ☐ zaopiniowania projektu

- ☐ Inne

11. Spotkania konsultacyjne były prowadzone w taki sposób, że każdy uczestnik mógł swobodnie wypowiedzieć się, a każdy głos był słyszalny i był rozpatrzony. *

- ☐ Zdecydowanie się zgadzam
☐ Raczej się zgadzam
☐ Raczej się nie zgadzam
☐ Zdecydowanie się nie zgadzam

12. Według Państwa spotkania konsultacyjne najbardziej charakteryzowały się tym, że były: *

- ☐ Treściwe i wyjaśniające
☐ Otwarte na dyskusje/ludzi
☐ Kontaktowe, zapewniały możliwość poznania właściwych ludzi
☐ Spokojne
☐ Konfliktogenne
☐ Chaotyczne
☐ Stronnicze
☐ Niezrozumiałe
☐ Niepotrzebne
☐ Inne

13. Dlaczego spotkania konsultacyjne były niepotrzebne? *

.....

14. Zgłaszane wnioski do projektu planu były uwzględniane przez wykonawcę planu i nie trzeba było ich ponownie zgłaszać w kolejnych etapach projektu planu. *

- ☐ Zdecydowanie się zgadzam
☐ Raczej się zgadzam
☐ Raczej się nie zgadzam
☐ Zdecydowanie się nie zgadzam

15. Jeśli wnioski były odrzucane otrzymywano wyczerpujące uzasadnienie powodu nieuwzględnienia *

- ☐ Zdecydowanie się zgadzam
☐ Raczej się zgadzam
☐ Raczej się nie zgadzam
☐ Zdecydowanie się nie zgadzam

Pytania dotyczące ustaleń przyjętego planu/projektu planu

Efektem procesu planistycznego jest dokument prawnie wiążący, przyjmowany jako rozporządzenie Rady Ministrów. Dokument ten, poprzez ustalenia ogólne i karty akwenów, wskazuje na priorytety, dopuszczenia i ograniczenia przestrzenne w zagospodarowaniu danego obszaru morskiego.

16. Czy zapoznali się Państwo z ustaleniami przyjętego planu/projektu planu? *

- ☐ Tak
- ☐ Nie

17. Czy zapisy te (ustalenia przyjętego planu/projektu planu) są dla Pana/Pani zrozumiałe? Czy rozumie Pan/Pani zasady (priorytety, dopuszczenia, ograniczenia) wykorzystania polskich obszarów morskich? *

- ☐ Tak
- ☐ Nie
- ☐ Trudno powiedzieć

18. Czy mogliby Państwo opisać co jest niezrozumiałe?

.....

19. Dlaczego Państwo nie czytali ustaleń przyjętego planu/projektu planu? *

- ☐ Korzystam tylko z rysunku planu i uwarunkowań
- ☐ Zbyt skomplikowany język
- ☐ Utrudniony dostęp do projektu planu
- ☐ Inne

20. Czy są sektory, które zostały potraktowane niesprawiedliwie w procesie przygotowania przyjętego planu/projektu planu? *

- ☐ Tak
- ☐ Nie wiem
- ☐ Nie

21. Jaki sektor został potraktowany niesprawiedliwie w procesie przygotowania przyjętego planu/projektu planu? *

.....

22. Dokonany w przyjętym planie/projekcie planu podział obszarów morskich na akweny odpowiada potrzebom zainteresowanych. *

- ☐ Zdecydowanie się zgadzam
- ☐ Raczej się zgadzam
- ☐ Raczej się nie zgadzam
- ☐ Zdecydowanie się nie zgadzam

23. Proszę wyjaśnić dlaczego według Państwa podział obszarów morskich na akweny jest odpowiedni. *

.....

24. Proszę wyjaśnić dlaczego według Państwa podział obszarów morskich na akweny nie jest odpowiedni. *

.....

Pytania dotyczące przyszłych procesów planistycznych

Zgodnie z polskim prawem, każdy z planów morskich podlega okresowej ocenie co najmniej raz na 10 lat. Jeśli nastąpi taka potrzeba - dyrektor urzędu morskiego powinien przystąpić do rewizji planu a zmiana planu następuje w trybie, w jakim plan został przyjęty. Innymi słowy, koniecznym jest powtórzenie procesu - również angażującego społeczeństwo. Czy można ulepszyć formułę zaangażowania społeczeństwa?

25. Zgodnie z ustawą, informacja o: przystąpieniu do planu, publikacji wykazu wniosków oraz planowanym wyłożeniu planu musi być ogłoszona w prasie, na BIP i tablicy ogłoszeń Urzędu Morskiego. Według Państwa, jaka byłaby najlepsza forma informowania o procesie planistycznym? *

- ☐ Prasa
- ☐ Komunikacja mailowa
- ☐ Dedykowana strona internetowa
- ☐ Kontakt telefoniczny
- ☐ Inne

26. Jaka jest najlepsza forma komunikowania się w trakcie prowadzonego procesu planistycznego? *

Wybierz co najwyżej 3 opcje.

- ☐ Dedykowane, stałe miejsce na stronie urzędu morskiego
- ☐ Komunikacja mailowa
- ☐ Dyskusja publiczna nad rozwiązaniami projektu planu
- ☐ Spotkania tematyczne
- ☐ Spotkania on-line
- ☐ Aktywne konto w mediach społecznościowych
- ☐ Interaktywna mapa służąca do sprawdzania zmian w projekcie planu i pozwalająca na składanie uwag
- ☐ Inne

27. Jak wolą Państwo składać wnioski/uwagi do projektu planu? *

- ☐ Drogą elektroniczną
- ☐ Poczta tradycyjną
- ☐ Na spotkaniach
- ☐ Inne

28. Jak wolą Państwo zapoznawać się z zapisami projektu planu? *

- ☐ Zapoznać się samemu
- ☐ Posłuchać prezentacji na spotkaniu konsultacyjnym

- ☐ Nie wiem
- ☐ Inne

29. Zgodnie z polskim prawem, dyrektor urzędu morskiego organizuje jedną dyskusję publiczną nad przyjętymi w planie rozwiązaniami w momencie wyłożenia projektu planu. Według Państwa, ile spotkań powinno odbywać się w ramach tego procesu?*

- ☐ Zgodnie z ustawą - 1 dyskusja publiczna
- ☐ Odpowiednio do etapów procesu planistycznego
- ☐ Więcej - odpowiednio do zapotrzebowania na dyskusję
- ☐ Inne

30. Według Państwa, największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych powinno stawiać się na:

- ☐ Przedstawienie i wyjaśnienie rozwiązań planu
- ☐ Podjęcie dyskusji o zagospodarowaniu morza
- ☐ Składanie wniosków
- ☐ Poznanie podejścia administracji morskiej
- ☐ Poznanie innych interesariuszy
- ☐ Możliwość wyrażenia swojego zdania
- ☐ Realizację wymogów prawnych
- ☐ Inne

31. Dlaczego największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych powinno się kłaść właśnie na przedstawienie i wyjaśnienie rozwiązań planu?

.....

32. Dlaczego największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych powinno się kłaść właśnie na podjęcie dyskusji o zagospodarowania morza?

.....

33. Dlaczego największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych powinno się kłaść właśnie na składanie wniosków?

.....

34. Dlaczego największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych powinno się kłaść właśnie na poznawanie podejścia administracji morskiej?

.....

35. Dlaczego największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych powinno się kłaść właśnie na poznanie innych interesariuszy?

.....

36. Dlaczego największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych powinno się kłaść właśnie na możliwość wyrażenia swojego zdania?

.....

37. Dlaczego największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych powinno się kłaść właśnie na realizację wymogów prawnych?

.....

38. Dlaczego największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych powinno się kłaść na inne aspekty?

.....

39. Kto powinien prowadzić spotkania konsultacyjne? *

- ☐ Niezależny mediator
- ☐ Przedstawiciel administracji morskiej
- ☐ Przedstawiciel wykonawcy planu
- ☐ Inne

40. Czy masz dalsze sugestie dla administracji morskiej odnośnie przyszłych procesów planistycznych?

.....

METRYCZKA

Bardzo Państwu dziękujemy za wzięcie udziału w naszym badaniu! Dzięki Państwa odpowiedziom jesteśmy w stanie ulepszyć morski proces planistyczny. Na koniec chcielibyśmy Państwa prosić o uzupełnienie metryczki. Udział w ankiecie jest anonimowy.

41. Jestem przedstawicielem: *

- ☐ Administracji
- ☐ Jednostki samorządu terytorialnego
- ☐ Środowiska naukowego
- ☐ Lokalnej społeczności
- ☐ Sektora rybołówstwa
- ☐ Sektora energetyki (źródła nieodnawialne)
- ☐ Sektora energetyki (źródła odnawialne)
- ☐ Sektora akwakultury
- ☐ Sektora turystyki sportu i rekreacji
- ☐ Sektora transportu morskiego
- ☐ Sektora ochrony środowiska
- ☐ Sektora dziedzictwa kulturowego
- ☐ Sektora obrony narodowej i bezpieczeństwa

- ☐ Reprezentuję samego siebie

42. Zgłaszałem wnioski do projektu planu. *

- ☐ Tak
☐ Nie

43. Zamieszkuję: *

- ☐ Nadmorski obszar wiejski
☐ Nadmorskie miasto
☐ Obszar Metropolitalny Gdańsk-Gdynia-Sopot / Szczeciński Obszar Metropolitalny
☐ Obszar nienadmorski (poza powiatami nadmorskimi)

44. W ramach oceny partycypacji społecznej chcielibyśmy również przeprowadzić wywiady pogłębione, które pozwoliłyby doprecyzować poruszone w tej ankiecie zagadnienia. Jeśli wyrażają Państwo zgodę na dalszy kontakt to prosimy o pozostawienie swojego adresu lub o skontaktowanie się z nami (adresy zwrotne będą widoczne po przesłaniu ankiety).

Aneks 2 – wykaz odpowiedzi na pytania otwarte

Czy mogliby Państwo opisać co jest niezrozumiałe (w zapisach planu)?

- *Mała klarowność opisu funkcji dopuszczalnych na poszczególnych akwenach. Plan niemiecki lub szwedzki wydaje się być bardziej klarowny i opisany przystępnym językiem.*
- *Najtrudniej jest zrozumieć i połączyć ustalenia ogólne i ustalenia szczegółowe akwenów. Prawie za każdym razem, kiedy próbuję ustalić zgodność planowanego przedsięwzięcia z Planem POM, mam sporo wątpliwości, jak interpretować zapisy. Nie jest dla mnie jasne jak działa Plan, czy jeśli coś w nim nie jest zabronione, to znaczy, że można to zrealizować, czy tworzy on zamknięty katalog działań, jakie można podjąć? No i na końcu forma tego dokumentu (Rozporządzenie dzielące mapę na arkusze formatu A4). Dobrze że jest sipam, bo inaczej bardzo trudno byłoby odczytać treść mapy.*
- *Tekst planu jest niezwykle skomplikowany, a cały dokument bardzo obszerny. Trudnością jest zrozumienie całości, ponieważ lektura samych kart bywa niewystraszająca.*

Dlaczego Państwo nie czytali ustaleń przyjętego planu/projektu planu?

- *Utrudniony dostęp do projektu planu*

Jaki sektor został potraktowany niesprawiedliwie w procesie przygotowania przyjętego planu/projektu planu?

- *Aktywne formy turystyki i rekreacja na akwenach morskich wód wewnętrznych (Zatoka Pucka).*
- *Ochrona środowiska w tym przyrody*
- *Używanie sformułowań sprawiedliwe/niesprawiedliwe może być różnie traktowane.*
- *Energetyka Odnawialna*

Proszę wyjaśnić dlaczego według Państwa podział obszarów morskich na akweny jest odpowiedni.

- *podziału dokonywali fachowcy*
- *Określa wszystkie grupy użytkowników, określa wyraźnie funkcje akwenów, nie pomija żadnych grup a jednocześnie wyważa interesy różnych grup.*

- *Ponieważ uwzględnia interesy wszystkich użytkowników morza i pozostawia rezerwę dla nieokreślonych jeszcze gałęzi.*
- *Taki podział zapewnia właściwe wykorzystanie przestrzeni morskiej i ograniczenie chaosu planistycznego.*
- *Podział godzi funkcje oraz interesy użytkowników i inwestorów na morzu w sposób w miarę zrównoważony.*
- *wpisuje się w prawo morskie*
- *Podział obszarów morskich na akweny spełnia funkcję porządkującą przestrzeń morską.*
- *Usprawnia poruszanie się po zapisach planu*
- *właściwy podział na funkcje*
- *Z pewnością pozostają grupy niezadowolone, takie jak sektor morskiej energetyki wiatrowej, tudzież sektor rybołówstwa.*
- *Bo porządkuje przeznaczenie dla planowania działań na obszarach morskich*
- *Odpowiada aktualnemu wykorzystaniu i potrzebom interesariuszy z zachowaniem wymagań związanych z ochroną środowiska.*
- *Nie są mi znane sytuacje konfliktowe wynikające z nieuwzględnienia wniosków zainteresowanych*
- *Odpowiedź na pyt.18 nie uprawnia do przyjęcia, że podział jest odpowiedni. Podział odpowiada potrzebom zainteresowanych - głównie sektora gospodarki morskiej w tym lobby inwestycyjnego.*
- *starano się osiągnąć najlepszy możliwy kompromis. To nie jest równoznaczne z pełnym usatysfakcjonowaniem tego czy innego sektora*
- *Akweny mają różne uwarunkowania, a więc można tym samym zróżnicować ich przeznaczenie i funkcje*
- *Pozwala zdeterminować główne oraz dopuszczalne formy użytkowania poszczególnych akwenów z możliwością wydzielenia głównych funkcji (tych wartych ochrony, tych niezbędnych do transportu, tych przeznaczonych pod rekreację) oraz ograniczenie potencjalnych kolizji z innymi funkcjami*
- *W związku z różnymi funkcjami obszarów morskich wskazane było wydzielenie akwenów o różnych przeznaczeniach.*

- *Umożliwia to uchwycenie specyfiki danego akwenu. Zapewnia to efektywne wykorzystanie ich cech, zasobów i właściwości dla różnych celów, ale też może wpłynąć na organicznie konfliktów. Tym bardziej, że dla każdego akwenu opracowana jest jego karta, w której zawarte są szczegółowe ustalenia.*
- *Uwzględniono potrzeby interesariuszy*
- *Odpowiedziałem na 17 pytań. Teraz zmuszacie mnie do odpowiedzi...*
- *są one czytelne*
- *Adekwatny do aktualnej sytuacji*
- *Bo odzwierciedla szczególne potrzeby danego akwenu i terenów nad nim położonych*
- *Zapewnia obszary dla tych aktywności / działalności na obszarach morskich, które potrzebują dedykowanej przestrzeni (żegluga, morska energetyka wiatrowa, działalność wydobywcza w ramach koncesji, ochrona brzegu morskiego). Zapewnia przestrzeń pod przyszłe, nieznane obecnie sposoby wykorzystania obszarów morskich.*
- *Pozostawia rezerwy dla przyszłych pokoleń*
- *umożliwia łatwiejsze zarządzanie obszarami, precyzuje ich specyfikę*
- *Precyzyjnie definiuje przeznaczenie obszaru morskiego*
- *Odpowiedź bardziej zbliżona do moich przekonań powinna brzmieć "nie wiem". Najpewniej o odpowiednim (bądź nie) podziale różnie wypowiadaliby się różni interesariusze. Z mojej perspektywy (nie reprezentuję żadnych z grup interesów - tj. rybołówstwa, energetyki, obronności, transport itd.) podział jest adekwatny do potrzeb, ponieważ nie dotarły do mnie żadne głosy niezadowolenia.*
- *Nie można planować zagospodarowania całego obszaru POM łącznie, a wybrany podział uwzględnia podziały wynikające z różnego rodzaju działalności jednocześnie nie rozdrabniając tego zbyt mocno.*
- *Zapewnia optymalne i bezpieczne wykorzystanie potencjału obszarów morskich określając priorytety wykorzystania, ustania danego akwenu*
- *Uwzględnia szczególne potrzeby różnych użytkowników i stara się racjonalnie dzielić obszar, unikając potencjalnych konfliktów.*
- *Zaspokaja potrzeby wszystkich użytkowników*
- *Nie wykorzystano w pełni potencjału morskiej energetyki wiatrowej.*

Proszę wyjaśnić dlaczego według Państwa podział obszarów morskich na akweny nie jest odpowiedni.

- *Dynamiczny rozwój gospodarki wywiera znaczną presję na przestrzeń morską. Zmieniające się warunki, realnie wpływające na zagospodarowanie obszarów morskich powinny być analizowane i wdrażane jako rozwiązania planistyczne w procesie monitoringu planu.*
- *Zbyt szerokie obszary ograniczenia aktywnej turystyki na rzecz form ochrony przyrody.*
- *Wydaje się, że w zbyt małym stopniu uwzględnia potrzeby lokalnych społeczności/gmin w zagospodarowaniu akwenów, szczególnie morskich wód wewnętrznych.*
- *nie ma możliwości zaspokoic potrzeby wszystkich zainteresowanych stron*
- *Zbyt sztywny podział na funkcje dominujące, który (w części akwenów) w ograniczony sposób pozwala na wprowadzanie innych funkcji lub też całkowicie uniemożliwia inne funkcje/działalności w akwencie o określonej funkcji podstawowej.*
- *Potencjał morskiej energetyki jest większy niż założono w Planie.*

Dlaczego największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych powinno się kłaść właśnie na przedstawienie i wyjaśnienie rozwiązań planu?

- *Żeby każdy zrozumiał i zapamiętał*
- *Ponieważ można poznać właściwą intencję i interpretację zapisów planu, które będą wiążące dla użytkowników morza.*
- *Żeby zrozumieć proces decyzyjny i idee konkretnych zapisów*
- *Żeby się upewnić, że przystępujące do konsultacji osoby i podmioty dobrze rozumieją konsultowany zakres opracowania.*
- *Zapoznanie szerszego grona interesariuszy z uwarunkowaniami prawnymi i koniecznością zachowania równowagi pomiędzy sprzecznymi interesami i wnioskami uczestników procesu.*
- *Zainteresowani nie znają wszystkich uwarunkowań (specyfiki potrzeb innych podmiotów korzystających z morza)*
- *Pozwala to na lepsze zrozumienie sensu poszczególnych zapisów, sposobów ich interpretacji oraz przyczyn, dla których zostały one wprowadzone.*

- *Dla nauczania biorących udział przyjętych założeń, celów i drogi dojścia autorów planu do projektu planu. Bez zrozumienia i objaśnienia dalsza dyskusja nie będzie nigdy właściwie prowadzona.*
- *Kluczem do zrozumienia założeń i zapisów dokumentu jest dokładna informacja.*
- *Aby był klarowny i przejrzysty.*
- *Dlatego, że można zaznaczyć tylko jedno pole wyboru. A skoro tak, to należy zacząć od przedstawienia samego planu. Bez tego nie będzie o czym dyskutować, nie będzie wiadomo do czego składać wnioski, jakie jest podejście administracji morskiej, itd*
- *umożliwi to głębsze zrozumienie tematu*
- *Ponieważ jest to bardzo skomplikowany dokument i zrozumienie proponowanych zapisów, przedstawione w formie przystępnej prezentacji, pokazującej jak się po nim poruszać i jak rozumieć/interpretować dane zapisy jest bezcenne. Dodatkowo jest to spora oszczędność czasu, w stosunku do samodzielnego zgłębiania dokumentu.*
- *Aby interesariusze zrozumieli intencje autorów planu, a potem by umieli go samodzielnie czytać i interpretować.*
- *Spotkania takie wyjaśniają zasady zagospodarowania akwenów*
- *w celu upewnienia się, że jego założenia są jasne i zrozumiałe*
- *Dobre wyjaśnienie pozwala uniknąć niepotrzebnych dyskusji*
- *Ponieważ to pozwoli na sensowne podjęcie dyskusji i składanie wniosków. Nie wszyscy rozumieją dokument jakim jest plan po przeczytaniu.*

Dlaczego największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych powinno się kłaść właśnie na podjęcie dyskusji o zagospodarowania morza?

- *Bo ustawa może nie przewidywać nowe potrzeby lub nowych użytkowników*
- *Konstruktywna i rzeczowa dyskusja skłaniająca do podejmowania właściwych rozwiązań planistycznych to intencja planowania przestrzennego.*
- *merytoryczne uzasadnienie dla funkcji*
- *Gdyż to zagospodarowanie jest podstawą systemu planowania przestrzennego.*
- *Bo to prowadzi do realizacji wszystkich wymienionych powyżej punktów*

- *Jeśli mamy być otwarci na wody morskie, to nie tylko z poziomu administracji morskiej, ale właśnie np. społeczności lokalnych, gmin, przedsiębiorców itp.*
- *Dobrze przeprowadzona i moderowana dyskusja może pozwolić wyciągnąć sensowne wnioski oraz zebrać masę pomysłów od osób, które często mają odmienną wizję dla tego samego obszaru. Tym samym perspektywa interpretacyjna się poszerza i pozwala na uwzględnienie wielu zagadnień.*
- *aby wybrać optymalne rozwiązania*
- *Brakuje podejścia strategicznego do sposobu zagospodarowania i ochrony morza, styku rozwoju strefy ląd - morze (ich oddziaływania i przenikania) ale też do stojących wyzwań np. podnoszenia się poziomu wód i zjawisk ekstremalnych. Tym bardziej, że plany zagospodarowania obszarów morskich są pierwszym tego typu dokumentem planistycznym.*
- *Aby zapewnić możliwość optymalnych rozwiązań z punktu widzenia różnych interesariuszy i uświadomić możliwość oddziaływania na plan i utożsamiania się z nim*
- *Morze jest dobrem wspólnym, a ogólna wizja zagospodarowania morza powinna wpływać na rozwiązania w planie zagospodarowania, identyfikując priorytety i docelową wizję zagospodarowania.*

Dlaczego największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych powinno się kłaść właśnie na poznawanie podejścia administracji morskiej?

- *Poznanie podejścia administracji morskiej do MSP powala na podjęcie dyskusji o zagospodarowaniu morza.*

Dlaczego największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych powinno się kłaść właśnie na poznanie innych interesariuszy?

- *Ponieważ wtedy jest okazja do poznania warunków i wniosków większej grupy interesariuszy.*
- *W celu identyfikacji potrzeb i wypracowania odpowiedniego kompromisu*

Dlaczego największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych powinno się kłaść właśnie na możliwość wyrażenia swojego zdania?

- *Bo plany są dla ludzi*

- *Ustne wyjaśnienie składanych na piśmie uwag i dyskusja nad nimi potrafi zmienić punkt widzenia drugiej strony, pomaga wypracować odpowiednie kompromisy i zrozumieć innych.*

Dlaczego największy nacisk na spotkaniach konsultacyjnych powinno się kłaść na inne aspekty?

- *Nacisk na aspekty zależy od etapu, na którym odbywają się konsultacje społeczne, np. podjęcie dyskusji o zagospodarowaniu morza, poznanie innych interesariuszy - przydatne na etapie "tworzenia" projektu dokumentu.*

Czy masz dalsze sugestie dla administracji morskiej odnośnie przyszłych procesów planistycznych?

- *Na spotkaniach konsultacyjnych przedstawiciele administracji morskiej powinni omówić interpretację zapisów planu i ich konsekwencje przy wydawaniu pozwoleń i zezwoleń następczych.*
- *Różnorodność sektorowa i promocja organizacji tego typu wydarzeń na szerszą skalę.*
- *Należy wzmacniać kompetencje polskiej administracji morskiej.*
- *Postawienie na bardziej interaktywny sposób przedstawiania zagadnień związanych z planem*
- *więcej instrumentów interaktywnej komunikacji z interesariuszami*
- *Więcej informacji do instytucji i osób zaangażowanych kierowanych bezpośrednio (np. link do strony)*
- *"1. Więcej spotkań konsultacyjnych.*
- *2. Dedykowana strona internetowa.*
- *3. Więcej uzasadnień do przedstawionych założeń.*
- *4. Skrupulatne zidentyfikowanie wszystkich grup interesariuszy i włączenie ich w proces planowania (z odpowiednim wyprzedzeniem)."*
- *Miałem kiedyś całą listę ale teraz już nie pamiętam.*
- *więcej informacji i wyjaśnień*

- *Dobrze byłoby udostępniać razem z planem również dokument, który się nazywa "Uwarunkowania" jakiegoś powodu nie jest on upubliczniany a stanowi bardzo ważne źródło wiedzy na której bazowali autorzy planu. Poza tym byłoby super, gdyby jakoś uprościć ten dokument :-)*
- *Szeroką kampania społeczna zapewniająca udział wszystkich interesariuszy oraz możliwość udziału w spotkaniach + dodatkowe spotkania online*
- *Odpowiednia komunikacja na każdym etapie, także przed przystąpieniem do prac. Stałe informowanie zainteresowanych. Dedykowana strona internetowa na bieżąco aktualizowana, podanie osób do kontaktu, organizacja spotkań.*
- *Wyprzedzająco informować o przyszłych konsultacjach przyszłych potencjalnie zainteresowanych interesariuszy społecznych, aby nie przegapili informacji w BIP. Dedykowana strona internetowa jest dobrym pomysłem. Strona powinna istnieć już teraz i być aktywna także poza okresem planistycznym. W jej ramach powinna być informacja kiedy będą najbliższe prace nad planami / aktualizacjami. Przydatna byłaby też zakładka konsultacje społeczne, gdzie znalazłaby się możliwość zapisania się (poprzez wysłanie swojego adresu email) na listę informującą kiedy rozpoczną się prace planistyczne i będą miały miejsce konsultacje. Szukanie informacji w BIP i na tablicy ogłoszeń to oczywista fikcja i udawanie, że proces jest jawny, choć nikt po za wąską grupą o nich nie wie.*